

Становище

за дисертационния труд на Светлин Абаджиев
„Фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на България – XIX – XX век“
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

от доц.д-р Мария Вълкова, катедра „Културология“ към Факултет по изкуствата,
ЮЗУ „Неофит Рилски“

Представеният за защита дисертационен труд е посветен на изследване трайното присъствие на фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на България в периода XIX – XX век. Текстът в общ размер от 234 страници е структуриран в Увод, четири глави, Заключение, библиография и приложения. В уводната част се представя актуалността на проблематиката, основната теза, целта и задачите на изследването, както и съдържанието на дисертационния труд. Във всяка от четирите глави в хронологична последователност авторът разглежда спецификата на съответния исторически период, представя автори и произведения, включващи фолклорно-митологични мотиви в творчеството си и прави изводи за влиянието на социокултурната среда върху този процес. Така в Първа глава се разглежда присъствието на фолклорно - митологични мотиви в изкуството през XIX век. Тези мотиви се откриват в църковната дърворезба - /като отглас от „народното християнство“/ и в творчеството на Захари Зограф и Никола Образописов . Втора глава е посветена на изкуството в Следосвобожденска България /т.нар. натуралистично-етнографски период/ - изкуство, доминирано от мощния стремеж за създаване на национален стил. Това се изтъква от автора като основна причина в творчеството на Иван Мърквичка, Иван Ангелов, Антон Митов и Ярослав Вешим да се включват мотиви от селския бит. Обект на анализ в Трета глава е присъствието на фолклорно-митологични мотиви в творчеството на представителите на движението „Родно изкуство“ от началото на XX-ти век. Разглеждат се произведения на 12 именити български художници, сред които Иван Милев, Владимир Димитров – Майстора, Васил Стоилов и пр. Следвайки хронологията, Четвърта глава е центрирана върху творчеството на художници от втората половина на XX-ти век. Като основна причина за включване в произведенията им мотиви от митологията и фолклора в тоталитарния период се изтъква относителната освободеност на тази зона от всеобщата идеологическа пропаганда. Като важно събитие /с оглед темата на дисертацията/ се отбелязва проведената през 1980 г. обща художествена изложба „Български предания и легенди“. От съвременните художници с фолклорна насоченост г-н Абаджиев разглежда творчеството на Кеазим Исинов, Атанас Яранов, Димитър Казаков-Нерон и пр. В Заключението се извеждат основните акцентни изводи от направения анализ, посочват се най-важните социокултурни фактори, повлияли върху включването на фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на XIX – XX век.

Голямо достоинство на дисертационния труд е избраната тема – наистина много интересна, мащабна, актуална. Без съмнение дисертантът е положил много труд, търсейки материали за периоди в рамките на век и половина, за автори – общо над 35 души /впечатляваща цифра/, десетки произведения и пр. Представянето на проблематиката е структурирано в ясна хронологична последователност и периодизация. Към всеки период се разглеждат подходящо подбрани творци, движения и формации, използващи фолклорни и митологични мотиви. Положени са усилия за социокултурен анализ и търсене на факторни влияния за обяснение наличието и спецификата в представянето на фолклорни и митологични мотиви в творчеството на българските творци в очертаните няколко периода.

По-важни критични бележки:

- В уводната част не е направено представяне на авторите /български и чуждестранни/, работили върху тази проблематика, техните основни тези и идеи. Това би дало възможност след това да се очертае и собственият „надграждащ“ принос на автора /по-нататък в отделните глави той нашироко използва текстове от трима-четирима изследователи, работили върху тази проблематика/;
- Социокултурният анализ на съответните периоди на места звучи по-скоро декларативно и не носи белезите на задълбочено научно проучване. Недостатъчно се използва специализирана културологична литература за изследване и очертаване спецификата на всеки от четирите периода, което води до известно опростяване на общата картина и по-скоро преразказване на общоизвестни констатации;
- Не се прави дори и кратък анализ на основния обект на изследване – онази специфика на митологията и фолклора, която ги прави толкова използван мотив в световното, европейско и българско изкуство през вековете. Без подобна по-широка основа се остава с впечатление, че българските художници се насочват към тези теми под влияние главно на външни обществени и идеологически въздействия, което не е така. Образците от митологията и фолклора са изтъкани от силно въздействащи, кристализирали хилядолетия символи на типични персонажи, характерни взаимоотношения, ценности, модели на поведение, осигуряващи „царски път“ до зрителското възприемане. Ако бе маркиран този теоретичен фундамент и при направения „поглед отвисоко“ на автори и произведения в рамките на период от век и половина, е възможно да се разсъждава върху очертаващото се движение от външно-натуралистично присъствие на мотиви от митологията и фолклора /през първия и втори период/; през стилизации и по-абстрактни интерпретации /през третия период – напр. Иван Милев/; до едно фолклорно-митологичното въздействие вече дори без видимо присъствие на съответните мотиви в творбата /четвъртия период - напр. Павел Койчев/. А това би насочило към дълбоката принципна необходимост на хората от криещите се зад символиката на митологията и фолклора образи и идеи, приемащи различен облик

и форма в различните културни периоди., доколкото и автори, и зрители се развиват. И тук вече би дошло мястото на причините за едно на пръв поглед неочаквано мощно завръщане към фолклора и традиционните ритуали днес в постмодерността /в света на глобализацията и съпътстващия я обратен процес - локализация /изтъкали хибридният термин „гло-кализация“/. Хората имат необходимост от този дълбинен пласт на митологично светоотношение, съдържащ се във фолклора и митологията, който да допълва и хармонизира прекомерно наложилата се през модерността рационалност в отношението им към света.

- В част от текста стилът на автора звучи доста непрецизно и неточно /вкл. и при формулировката на основната теза/;

Направените критични бележки не омаловажават сериозния опит и положени усилия на г-н Абаджиев да представи и обоснове трайното присъствие на фолклорно-митологични мотиви в творчеството на българските художници през XIX – XX век.

Предлагам на членовете на уважаемото Научно жури да присъдят на г-н Светлин Абаджиев образователната и научна степен „доктор“.

24.01. 2014 г.

Подпис:

доц.д-р Мария Вълкова